

MEMORIA SIMBOLICĂ INTERETNICĂ. EMBLEME IDENTITARE RÂȘNOVENE

Recuperarea prin interviu a istoriei orale a unei comunități presupune ani de cercetare, prelucrarea și interpretarea datelor aducând realmente la suprafață, spre evaluare și conștientizare, o valoroasă zestre patrimonială. În anul 2007 am realizat interviuri cu etnici sași, maghiari și romi din Râșnov, din nevoia de a restaura un model societal și un model de comunicare cu grupul dominant actualmente, cu românii. Cercetarea a relevat aspecte interesante, inedite, care atestă, de fapt, prevalența grupului sașilor la nivel de reprezentare simbolică a prestigiului și a puterii, admirație care a rămas și astăzi în ethosul instruirii contemporane a copiilor și adolescenților.

Pentru o definire cât mai completă, ideea de *patrimoniu moral și simbolic* (M. Martin) impune abordarea tradiției culturale multietnice râșnovene din perspective convergente: a mărcilor identitare, din unghiul imaginarului social interetnic și din perspectiva dimensiunii *interculturale a comunicării*, activând funcția de cunoaștere și de transmitere a valorilor prin limbaj, prin idei, norme, principii elaborate de înțelepciunea populară (proverbe, zicători), prin codurile artistice (arhitectural, vestimentar, al artei culinare etc.). Astfel, *memoria simbolică* (așa cum o definea Maurice Halbwachs) păstrează la nivelul imaginarului comunității o serie de caracteristici sublimite în mărci de natură emblematică. Acestea au rolul de a pune în lumină specificitatea fiecărui grup etnic, dar și formele de reprezentare globală a comunității prin stereotipizarea unor imagini care legitimează autodefinirea localității și a localnicilor. Prin aceste imagini semnificative, ce transgresează diferențele etice și originile fondării lor, se instituie fondul comun al indeterminărilor mitico-simbolice care apare exprimat inedit în povestirile respondenților.

În imaginarul simbolic al românilor râșnoveni, emblemele identitare se elaborează prin legătura cu locul, prin raportarea la spațiul originilor. În acest sens, Dobricea devine o emblemă identitară specifică autodefinirii, toți respondenții

care s-au născut acolo menționând în descriere atmosfera specială, aurorală și feerică a începuturilor, amintind de aerul care diferea de restul zonelor din Râșnov: „E un miros plăcut în Dobricea asta, e alt aer, când intri în Dobricea intri în alt aer, când vii încoa', altfel”; „Pe vremea aia Dobricea o aveam noi, o familie, și era împrejurul ăla... eram ca o familie. Nu ziceam că suntem vecini (...). Noi ne-am avut nu bine, chiar foarte bine, cu toți vecinii, noi așa ne știam acolo, că dacă coboram, și dacă eram mai în spate și treceam pe lângă dâșii ciocăneam la geam să ne vadă că trecem. Dobricea era o... foarte văzută pe timpuri. Și tot ce a coborât de pe Dobrice au fost numai oameni buni. Tot ce a coborât era numai oameni buni. Acuma sunt...” (M.R.).

Trăsăturile emblematic reflectate în aceste fraze sunt schematizate prin focalizare de la cadru la persoane-personalități: cartierul devenea familie, armonia socială este redată în termenii specifici utopiei vârstei de aur, relațiile sunt firești și sudate prin comportamente corecte din punct de vedere moral, iar oamenii sunt descriși prin atributul exemplarității. Dobricenii se percepeau ca aparținând altei ordini, ieșirea din centrul lor și trecerea spre zonele celelalte, locuite de sași, era semnificată ca plecarea spre altă lume; universul lor protector matricial apare în frazele aceleiași respondente astfel: „Da' eu când eram dă pă Dobrice și până coboram trebuia să-mi iau o cârpă sau ceva sau să-mi iau ceva de schimb. *Că aicea era altă lume*. Noi *veneam în alt sat când coboram dă pă Dobrice*. Era mai noroi și multă lume zicea «aoleu, dobriceni» și mai erau de făceau și d-ăștia.” (M.R.). Subiectul se definește în acest caz și prin percepția alterității, a celor stabiliți jos, în „celălalt” sat. Universurile lor fuzionau foarte rar, fiecare grup încercând să-și conserve identitatea, valorile, regulile diferențioare.

Emblemele identitare ale etnicilor germani se definesc de asemenea prin apel la miturile originii, dar mai ales prin caracteristicile comportamentale. Astfel, se instituie în

R@

primul rând definirea grupului prin embleme identitare de factură morală, etică și culturală în care semnificative sunt: ordinea culturală și rânduiala morală, punctualitatea, onoarea, exemplaritatea, comportamentul pașnic: „NU trebuia, nu trebuia să plece, cu ei a plecat cultura. A fost o rânduială și o punctualitate și un CUVÂNT, știi. A fost un popor exemplu. Ei n-au făcut nimic rău și nu au fost năvălitori și au fost pașnici și dacă i-ai spus «ASTĂZI vii la ora aia», ASTĂZI la ora aia a venit. Deci nu s-a luat în gură, nu s-a certat, n-au fost procese, rareori între această nație. Deci au fost PAȘNICI. N-au fost... de exemplu maghiarii au fost ALT popor, deciăștia sunt alții. Păcat de toate ce au venit peste noi.” (R.M.) În mărturisirea de mai sus este pus în lumină modul cum se autodefinesc sașii prin comparație cu ceilalți, modul de a disocia valorile, *ambiguitatea* semantică fiind un aspect ce intră în mecanismele de constituire a patrimoniului simbolic al locuitorilor răsnoveni, iar aceasta nu este doar suspendată la nivel de limbaj, ci este o trăsătură relevantă ce definește patrimoniul cultural imaterial interetnic (v. Caius Dobrescu).

Definirea de sine prin apartenență la grup rezultă și din integrarea individului în riturile cotidiene ale cetății, astfel se produce agregarea acestuia la ritmul comunității prin simbolul ceasului din turnul bisericii evanghelice, simbol al reglării zilnice a unității de acțiune, a convergenței faptelor sociale, dar și al regăsirii spirituale în timpul sacru de comunicare cu divinitatea: „Uite și obiceiul ăsta: la amiaz trage clopotul. Auzi și bate și ceasul meu... / Bate odată cu biserica... / Da, da... / Sunteți mai aproape de Dumnezeu! / Nu știu. Eu n-am făcut rău nimănui. Ne-am învățat să ne rugăm, zicem și noi rugăciunea noastră în limba noastră, și copiii, și asta este” (R.M.)

În constituirea identității sociale a grupului etnic, relevantă este autodefinirea în și prin acțiunea practică în slujba comunității. Arta conviețuirii în grupul etnic este prezentată emblematic de domnul H.T.: „Avea o șură mare unde ținea fânul pentru tauri și pentru caii comunei, adică ai primăriei și era un șopron iară mare unde erau materiale pentru 3 șuri. Tot mereu pregătite. A ars șura,ăștea două a ars, imediat toți pă ele și au făcut șurile din nou. Toți, numai sași! După ce era folosit materialul, se aducea iară material pentru alte două, (...) imediat se completa”. Spiritul chivernisirii, al gospodăririi în nobărie (vecinătate) devine emblemă identitară de natură etică pentru sașii răsnoveni. Comunalitatea, caracterul prevăzător, organizarea în vederea intervențiilor în comunitate în cazuri de criză – toate acestea definesc identitar grupul etnic prin sublinierea retorică pe care o exercită în discurs interlocutorul. Spiritul de întraajutorare, respectarea rânduiei strămoșești sunt de asemenea mărci identitare specifice etniei căreia îi aparține, mărci recunoscute și de outgrup. Subiectul își definește grupul și implicit se autodefineste orgolios prin comparație și diferență față de majoritarii de astăzi: „Ei nu erau în

societatea șurilor, erau în afară. Dar a fost și cazuri când au ars și șurile românilor și i-au ajutat... / Da, da. Apoi, ce să faci, asta a fost niște lucruri care s-a... cum am spus cu degetele: dacă cinci sunt, mai tari decât unul. Și lucrul ăsta trebuia făcut, trebuia făcut că la sași era așa: ajutorul ăsta reciproc nu era cum este la români acum” (H.T.). Sașii se autodefinesc mai degrabă ca grup, nu ca indivizi, identitatea lor de rezistență astăzi fiind periclitată, ei încearcă să depășească individualismul, competiția artificială și să regăsească unitatea și coerența pierdute: „Care dintre oamenii care sunt aici îngropați ar trebui să fie și acum pomeniți, că merită o poveste? / Toți. Am spus: la noi a fost grijă de când cu nobăriileăștea. Avea scopu’ ăsta, când se adunau nobăriile, aveau scopu’ de a ajuta pe fiecare, să nu-l lași să... în urmă.” (H.T.)

Valorile care constituie mărcile identitare ale sașilor se regăsesc și în formula sfaturilor și a învățăturilor transmise. Modelele de educație socială și morală impuse de ei reiau aceste valori în sens aforistic: „Ce învățături ați da pentru tineri? / Să fie muncitori, să muncească, să nu mintă, să nu fure, să nu facă rele, să fie ordonați, cinstiți și harnici. Numai prin muncă poți să ai ceva. Așa am învățat, așa mergem. Noi așa dăm educație. Educație... asta am spus-o mereu. Să fie oameni între oameni. Să fie exemple. Rezultatele mele și viața mea, toată viața mea e acolo...” (R.M.) Respondenta face din propria sa viață o reflectare implicită a valorilor comunității, valori după care s-a ghidat, asumând experiența emblematică a strămoșilor și perpetuând tradiția etico-simbolică.

Trăsăturile emblematică care definesc grupul etnic al sașilor se regăsesc și în mărturisirile altor etnii despre aceștia. Relevante sunt cuvintele unei respondente de etnie maghiară: „AICI A FOST ORDINE MAI ALES CÂND ERAU SAȘII MAI MULȚI, A FOST ORDINE AICEA. Eu nu pot să spun că nu e, și-acuma e ordine, dar acolo, ATUNCEA ERA STABILITĂ O TREABĂ. (...) Și ordinea aceasta cine a impus-o? / Asta comunitatea săsească, știți? Păi ei aveau o ordine, știți? Și acuma se respectă!” (V.D). Un alt respondent de etnie rromă subliniază aceleași trăsături identitare ale grupului sașilor: „Au fost oameni muncitori, au avut bogăție, n-au avut probleme cu românii, au fost respectuoși, au avut înțelegere și românii cu sașii, da, a fost ordine nu a fost dezbinări” (A.F.).

În profilul comunității multietnice a Răsnovalui apare și identitatea etnică a maghiarilor, chiar dacă mărcile identitare nu sunt atât de evidente și de bine conturate. Una dintre respondente încearcă definirea propriului grup etnic prin egalitate și respectarea normelor impuse de biserică, administrație locală, putere politică: „Deci la noi la unguri nu se cultivă că eu să fiu primul, deci asta nu! Toată lumea trebuie să facă la el și... deci la unguri nu se cultivă ca la români chestia asta (...) Toți să fie, să se încadreze și să respecte anumite norme, statute interioare: a bisericii, a comunității, a satului, a orașului. Deci la unguri nu se cultivă chestia asta că ce, care e cel mai bun.” (K.G./ V.D)

Dubla identitate sau identitatea de împrumut este de obicei o marcă a comunităților multietnice. Prin căsătoriile mixte se observă rolul asumării emblemelor identitare în ciuda situațiilor de transfer și adaptare la o nouă ordine moral-simbolică. Respondenta afirmă respectul pentru valorile tradiționale, ancestrale, care și-au pus amprenta definitiv în construcția personalității:

„Da'... A fost numai așa..., temporar, eu sunt înapoi de unde am fost, în... [religia mea], de unde am fost [născută], că eu am zis: știi, că eu mi-am imaginat viața, că soțul meu nu a fost așa cum e, l-am imaginat, a fost un eșec, știi? Da' am doi copii realizați și atuncia eu mulțumesc lui Dumnezeu pentru copii și nu puteam să fac eu nimica. Da' am vrut înapoi și, mai ales că am cavoul, să mă bage acolo, unde e locul meu, și gata. Și nu am făcut eu parte niciodată dintre rumâni, dar am făcut parte dacă eu l-am luat pe el, eu am fost și românească, știi?” (R.M.).

Astfel se ajunge la o dublă identitate, cea naturală, dobândită prin naștere, prin legătura organică cu tradiția, și alta de împrumut, identitatea învățată și asumată oarecum artificial, pragmatic, prin strategiile conviețuirii în granițele domestice ale socialului.

Limba și tradiția multilingvismului

În tradițiile culturale transilvănene, multiculturalismul a constituit un mod de existență, astfel și răsărușii s-au definit și încă se mai definesc prin contaminare interculturală rezultată grație sintezei etnice. Dominanta simbolică o reprezintă însă zestrea culturală săsească pe care românii încearcă să o preia mai ales prin învățarea limbii, acest fapt fiind evident începând în special cu anii '70. Este de reținut faptul că în special persoanele cu un nivel de educație ridicat alegeau pentru copiii lor învățământul în limba germană ca o șansă de ieșire din carcera „culturală” a comunismului: „Păi școala asta, de exemplu au fost numai sași. Mai era câte un român, dar din ăștia ca U., mai răsăruși așa, ca ăsta de lângă vale, și ăștia care au fost cu studii de exemplu, oameni mai culți, așa. ăștia îi primeam și veneau la școala germană și învățau, dar vorbeau perfect.” (G.T.) Astăzi această decizie este luată de către părinți din alte motivații, precum avantajele profesionale, educative, economice, chiar politice: „Dar de ce credeți că îi dau părinții la școala săsească, chiar dacă sunt români?! Avantaj, sunt și mulți care s-au înscris în Forum, în Forumul german, ca să învețe limba germană. Că este o zicală, dacă știi mai multe limbi trăiești mai ușor în viață. Și asta e lege.” (G.T.)

Pe de altă parte, aspectele lingvistice ale patrimoniului simbolic trebuie analizate și din cealaltă perspectivă, a minoritarilor. Aceștia susțin ideea asimilării valorilor celui-lalt, a participării la împărțirea beneficiilor multiculturalismului și ale multilingvismului, ca formă de coabitare armonioasă:

„Eu știu să comunic în toate cele trei limbi. Au făcut copiii mei școala în limba germană că dacă am fost aicea între sași... mai mult soacră-mea ne-a pus, știi, că poate noi dădeam la români. Dar ea a spus că dacă sunteți aicea între sași, dați copiii la grădiniță. Și copiii vorbesc și scriu toate cele trei limbi.

În primul rând i-ați învățat lb. maghiară, nu?

Da. Aici în casă au vorbit ungurește. Dar ei n-au mers la școală în lb. maghiară că n-a fost atunci și au învățat acasă să scrie și să citească în lb. maghiară.” (V.D.)

„Îmi pare rău că nu știu țigănește și să arăt că doresc să comunic cu ei. De exemplu în Olanda au învățat să spună *mulțumesc și să-ți fie de bine* și în maghiară și în română. Este foarte important să dorești să înveți” (E.C.)

Salutul reprezintă prima formă de agregare socială, în acest sens unii respondenți de etnie maghiară și de etnie germană au mărturisit că limba le este respectată și sunt salutați de vecini în codul lingvistic matern. Aspectele multilingvismului reies și din mărturisirea următoarei respondente de etnie germană:

„Un om de vază trebuie să știe, să fie învățat, să știe o limbă în primul rând, nu?”

Da, da, eu știu săsește, nemțește și românește, cu românește mă mai împiedic.

Dar vorbiți...

Și nici nu înțeleg toate cuvintele care se spune la televizor; și spune și repede.

Acum când ieșiți pe stradă, cum vă salutați între vecini?

Săsește, săsește (...). Oamenii mă respectă și răspund la salut”. (W.E.)

Toți respondenții care aparțin grupurilor etnice mărturisesc faptul că reușesc bine sau chiar foarte bine să comunice în limba oficială, chiar dacă în interiorul familiei și al grupului vorbesc limba maternă: „Și încă mai știu și destul de bine românește, știi? Nu-mi trebuie dicționar.” (R.M.) Aceași respondentă ilustrează respectul pentru limba română, care transpare din următoarele cuvinte: „am învățat limba română ca limbă de stat, da, obligatorie, aia o învățam. Până la clasa a treia numai în germană. Pe-urmă am învățat să scriem, să vorbim, că în casă se vorbea săsește”.

Rolul modelator inclusiv în formarea comportamentului față de limbă, nu doar în educarea competențelor intelectual-spirituale, aparține familiei, dar și dascălilor și preoților: „preotul ar trebui să judece din foarte multe unghiuri, să explice și pentru minoritatea maghiară că trăind în România ar trebui să vorbească și minoritățile limba română. Dacă eu țineam de limba maghiară atunci când am fost la București și ar fi trebuit să comunic cu profesorul care l-a operat pe soțul meu, nu l-aș fi înțeles, viața lui ar fi fost în pericol dacă l-aș fi înțeles greșit. Atunci eu merg pe ideea asta: toți copiii să învețe o limbă străină.” (E.C.).

Fondul comun simbolic concretizat prin aspectele de limbă este valorizat de respondenții din lotul acestei cercetări prin contrapunctarea unor fapte, evenimente, exemple de comportament, prin inserții gnomiche de tipul proverbelor, zicătorilor, poeziilor moralizatoare sau textelor ritualice (colinde, mici poezii ale folclorului copiilor). Unele sintagme de factură moral-simbolică sintetizează ideea de *lege spirituală*, de ordine impusă de un sistem religios: „asta e legea mea, cu asta m-am pomenit, cu asta mor, și după aia faci ce-o vrea.” (M.R.) Nu doar subiecții români ortodocși țin la tradiția spirituală moștenită din strămoși, de asemenea și sașii evanghelici se revendică de la *ordinea ancestrală*: „Așa ne-a învățat și așa ne-a spus: „Fără muncă, nu pâine! fără muncă, nu mâncă!”; „Ăsta să fie țăran și să-și poarte portul și să-și vorbească limba.” (R.M.)

În ceea ce privește *reprezentările puterii*, modul de guvernare, înțelepciunea plugarului susține: „...că dacă merge bine stăpânului, merge și slugii bine!” (H.T.)

Privind modalitățile cele mai eficiente de *educație*, sinteza înțelepciunii comunitare susține următoarele: „Laudă un copil și critică-l să vezi rezultatul care e!” (H.T.)

Cinstea și educarea în spiritul onestității și al cultului muncii: „Vezi că mama totdeauna spunea că câmpul are ochi și pădurea urechi, deci ai grijă să nu furi, să nu furi de pe câmp că te vede, oricine po' să te vază, de aia spunea: «vezi că câmpu are ochi și pădurea urechi». Și degeaba te duci să tai lemne și zici că nu te vede nimeni, dar se aude că tai!, că ați întreat de zicale! Simplu zicala și foarte adevărată! Și zice lucruri sfinte” (V.D. / K.G.)

Valorile multilingvismului susțin o identitate culturală complexă, care asigură individului un profil intelectual superior: „Câte limbi știi de atâtea ori ești om!” (E.C.); „Că este o zicală, dacă știi mai multe limbi trăiești mai ușor în viață. Și asta e lege.” (G.T.)

Pe de altă parte, valențele multiculturalismului și ale coabitării armonioase sunt traduse și în formule umoristice, specifice poeziei sapiențiale maghiare: „Păduchii mei se amestecă cu ai tăi. Ai mei sunt cu cruce roșie, ai tăi cu cruce verde și se fac ai noștri.”

Rezultat al dezrădăcinării și al nostalgiei cu care sașii plecați din Râșnov se reîntorc la locurile natale, acest îndemn este concretizat prin cuvintele: „Nu uita niciodată leagănul, că a doua patrie nu vei mai găsi”. (R.M.)

Embleme și coduri simbolice

Aspectele emblematice ale dimensiunii morale sunt completate în cazul etnicilor sași printr-o serie de embleme materiale, devenite valori spirituale și culturale pe care toți le recunosc și prin care se autodefinesc.

„Care este emblema Râșnovului?”

Trandafirul, trei trandafiri asta e emblema... restul... Acuma mulțumim că mai avem biserica și cimitirul care e... ultima stație, aia e casa de odihnă...” (G.T.)

„Și sala aia din centru (da acum nu puteți intra), în sală sus pe tavan sunt toate stemele Țării Bârsei: Râșnovul – trei trandafiri fără rădăcină, Ghimbavul a avut trei trandafiri cu rădăcină...” (H.T.)

Emblemată legată de autohtonie este prezentă nu doar în codurile arhitecturale, în însemnele heraldice, grafice, ci și în cele vestimentare, mai exact pe cravata bărbaților din portul săsesc: „Știți istoria Râșnovului, că Râșnovul a fost un lan de trandafiri sălbatici. D-aia noi avem pă cravată trei trandafiri, simbolul Râșnovului. În portul popular, numai pe cravata bărbaților.” (G.T.)

Actualmente sașii recunosc ca embleme culturale care îi reprezintă anumite coduri arhitecturale specifice, precum orașele-cetate (domnul H.T. compară Râșnovul cu Prejmerul), apoi prezența cetății de apărare situată pe o înălțime, specificul caselor și al porților, școala și sala de sport, casa de cultură în accepțiune comunistă era pe vremuri sală de baluri, ceremonii specifice nunților: „Cetatea asta spune tot!” (H.T.); „Unde am fost în casă la sași în Germania, unde am umblat, și am fost în multe localități, n-am fost numai într-un loc, am fost din München și până în Hamburg... și am văzut multe, dar peste tot este cetatea și biserica fotografiate...” (R.M.)

Se observă că aceste imagini ale clădirilor se transformă din realități materiale în simboluri ale baștinii pentru cei autoexilați, iar în contextul disputelor pentru stabilirea proprietății sașii sunt cei care au ajuns să cedeze în favoarea majorității – identitatea culturală a acestui grup cu rol fondator în acest loc a suferit, ajungând să fie afectată în mod dramatic. Singurele embleme care le mai aparțin și la nivel material mai sunt propriile case, în cazul în care au reușit să le recupereze după naționalizare:

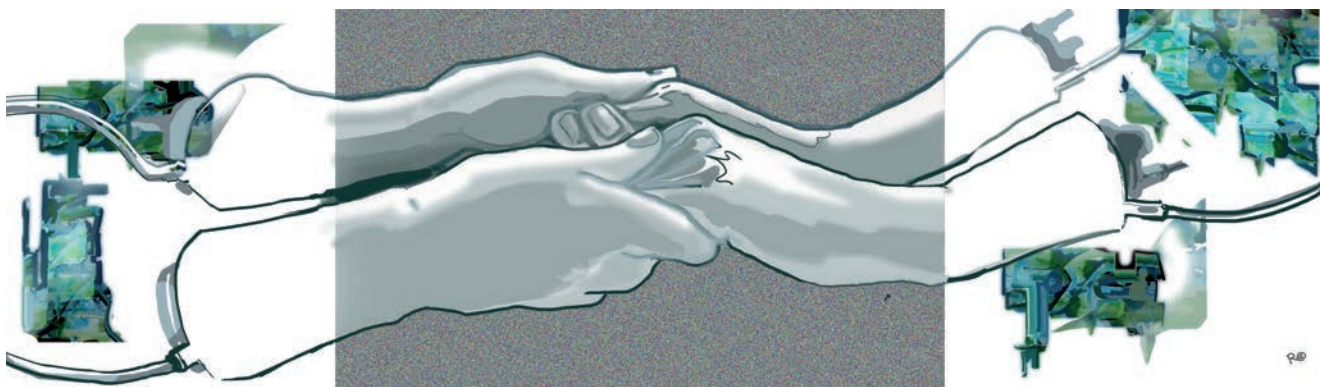
„Păi da în anii ăia, fundația de la orice casă săsească n-are fundație, e numai din bolovani!

Acuma vă dați seama că se spune că oamenii ăia au fost înapoiți. De ce au făcut ei zidurile așa groase? Știți de ce le-au făcut? De exemplu vara era răcoare și iarna era cald. Vă dați seama peretele ăla gros așa! Extraordinar! Extraordinar! *Și porțile de ce erau așa zidite?*

Uitați porțile... așa e stilul săsesc. Unde vedeți o boltă așa deasupra la poartă să știți că acolo au fost sași. Și majoritatea porților erau făcute din lemn.” (G.T.)

În comparație cu emblemele arhitecturale specifice sașilor, maghiarii și românii menționează doar biserica, recunoscând acest vid emblematic maghiar, fapt care atestă dominantă culturală săsească, ordinea și rigurozitatea construcției identitare care dublează și reflectă specificul arhitectural săsesc.

Pentru a depista dacă subiecții lotului supus cercetării își declină identitatea prin embleme culturale aparținând universului etnic și simbolic ce îi autodefinesc, am adresat

Electric Dream Dream - Hands

întrebarea „Dacă ați realiza un album cu Râșnovul, ce imagini reprezentative etniei dvs. ați pune acolo?”. Am observat că doar etnicii sași au formulat răspunsuri concrete, enumerând printre embleme în primul rând cetatea, conexiunea imediată fiind realizată cu ideea câmpului de trandafiri sălbatici pe care cavalerii teutoni l-au transformat, punând bazele unei noi așezări. În anumite situații, asociază simbolismul locului de baștină cu anumite obiceiuri, coduri vestimentare, locuri ale copilăriei:

„Dacă ar fi să faceți un album despre Râșnov ce ați pune ceva specific sașilor, ceva care vă e cel mai drag?”

Ce să vă spun... cel mai drag a fost nunțile cu portul și obiceiurile.

Și o stradă din vechiul Râșnov.

Din vechiul Râșnov cea mai dragă stradă o am str. Mică unde am copilărit. Acolo am copilărit și toate amintirile de acolo vin.” (G.T.)

Printre codurile culinare prezente în discursul respondenților ca elemente identitare, se remarcă anumite rețete tradiționale specifice pentru masa de sărbătoare sau a riturilor de trecere:

„Da, a fost frumos că dacă veneau sărbătorile mama făcea în cuptor pâine, cozonaci, făcea plăcintă cu prune uscată așa, făcea numai simplă cu smântână (cred că și sașii fac așa, deci e aluat de cozonac și se rupe din aluatul ăla și se întinde în tavă; tava vine unsă cu untură și se întinde și atunci trebuie bătut smântână, cam așa un sfert de kilogram de smântână și vreo 3-4 ouă, bătut bine și întinzi asta pe ea și bagi în cuptor; după ce ai scos așa fierbinte vine zahăr pudră cu vanilie deasupra, (...) – asta făcea de Paști, de Rusalii, de Crăciun. Pe urmă de Crăciun mama făcea ăstea, făcea cozonac cu mac, făcea cu nucă, făcea pe urmă sarmale în oale de lut și punea acolo în fața cuptorului că acolo trăgea jarul, știți și punea oala și acoperea cu jar și până dimineața se fierbea, așa de bun era. Și pe urmă mai era după ce termina cu pâinea și plăcintele după aceea lăsa oala cu sarmale acolo, în jarul ăla până dimineața fierbea clocotit așa...” (V.D.)

„Bonschtrat: se face la nunți, e mare se face mare la noi, așa se face. Nu e kurtuskolac. Se poate face și dintr-una se poate face și din bucăți. E o diferență, e diferență că e moale, e bun la gust. Precum kurtuskolac ăla dacă stă o zi se întărește, ca o praștie se face. ăsta era bun și a doua, a treia zi. (...) și ăsta era tot timpul pe masă.” (G.T.)

„Na acuma d-ăsta pandișpan, și umplută cu fructe deasupra, ...pandișpan este făcut în mijloc cu cremă de cacao, și deasupra iarăși cu..., poți să faci și cu nuci, pui în mijlocul nuci, unt și zahăr, și deasupra niște ...

Prăjitura asta cum spuneți că se numea?

Asta se numea pandișpan.” (W.E.)

Am analizat în această secvență câteva aspecte privind fondul comun al imaginarii simbolice, încercând să sintetizez elementele care se constituie ca emblemele identitare ale comunității multietnice râșnovene. În același timp, am încercat să pun în evidență anumite reprezentări culturale care aparțin atât memoriei alterității, cât și memoriei simbolice comune a râșnovenilor, rezumând elemente de comunicare simbolică prin limbaj, prin valențele multilingvismului, ale înțelepciunii tradiționale comprimate de proverbe, zicători, cât și prin evaluarea unor elemente care definesc coduri culturale complexe (embleme vestimentare, arhitecturale).

Referințe:

Dobrescu, Caius, „Diversitate, ambiguitate, incertitudine”, în *Cuvântul*, nr. 8 / 2006;

Halbwachs, Maurice, *Les Cadres sociaux de la mémoire*, une édition électronique réalisée à partir du livre de Maurice Halbwachs (1925), *Les cadres sociaux de la mémoire*, Paris, Félix Alcan, 1925; Collection Les Travaux de l'Année sociologique, Paris, Les Presses universitaires de France, Nouvelle édition, 1952, 299 pages. Collection Bibliothèque de philosophie contemporaine, Chicoutimi, Québec, 2002;

Martin, Mircea, „Care este patrimoniul nostru moral și simbolic?”, în *Cuvântul*, nr. 8 / 2006;

Neculau, Adrian, „Grupul în psihologia socială” în *Manual de psihologie socială*, coord. Adrian Neculau, Editura Polirom, Iași, 2004.